

UNIVERSITATEA BABEȘ BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE
SECURITATE

REZUMAT

ELITELE INTELLECTUALE TEHNICE DIN TIMIȘOARA

1920 – 1947

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT
DOCTORAND

PROF. UNIV. DR. LUCIAN NASTASĂ-KOVACS

STUDENT-

RAUL IONUȚ RUS

CLUJ NAPOCA

Cuvinte cheie: Timișoara, politehnică, elite intelectuale, studenți, profesori, universitari, proteste și mișcări studențești

Rezumat

Cercetarea evoluției sistemului universitar în spațiul istoriografic românesc s-a impus destul de greu ca un domeniu autonom. Considerat mulți ani la rândul drept un „subiect secundar”¹, istoria universităților a avut parte de o tratare mai degrabă monografică, prilejuită de momentul unei aniversări. Inevitabil, cum orice aniversare presupune mai degrabă o celebrare, la momente de bilanț și Universității „Politehnice” din Timișoara i s-au dedicat lucrări și volume, însă modul de abordare a criteriului de reconstituire istorică a școlii a fost cel clasic, într-o manieră triumfalistă. Așadar lipsa unor studii solide privind istoria Politehnicii din Timișoara, dezvoltarea ei din punct de vedere structural, rolul elitelor tehnice în animarea vieții academice au reprezentat argumente pentru a mă determina să abordez subiectul referitor la această școală de tradiție și la universitarii săi. La această determinare a contribuit și faptul că „instituțiile de învățământ superior au constituit mereu un câmp de investigație (...) și nu întâmplător, de-a lungul timpului, acest spațiu a reținut atenția specialiștilor, am putea spune cu obstinență (...)”².

Teza de doctorat este o anchetă asupra vieții universitare³. Perspectivele conținute de acest mod de abordare privesc Politehnica în același timp ca o instituție academică, politică și socială, Universitatea fiind și o parte a unui sistem de putere. Activitatea elitelor tehnice din cadrul Politehnicii, luările de poziție publice pe care le-au manifestat profesorii în mediul universitar, în cel public sau social au constituit punctele de plecare ale demersului nostru.

Este necesar de menționat că ideea de *politehnică* a fost accelerată în Europa secolelor XIX-XX de prima revoluție industrială cuprinsă între 1769-1872. Dacă în evul mediu s-au realizat construcții impresionante, cele mai cunoscute fiind celebrele catedrale

¹ Gh. Iacob, *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, în Gh. Iacob (coord.) *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, Iași, 2007, p. 9.

² Lucian Nastă, „*Suveranii*” *Universităților Românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, Edit. Limes, Cluj Napoca, 2007, p. 7

³ În fundalul cercetării noastre a stat premiza pornind de la care profesorul Florea Ioncioaia și-a construit studiul referitor la istoria universității ca problemă, aceea că profesorii universitari trebuie studiați în cadrul istoriei universității (Florea Ioncioaia, *Universitarii și istoria...*, p. 414)

din Vestul și Centrul Europei și s-au utilizat instrumente care să rezolve și să răspundă nevoilor de moment ale omenirii (tiparul lui Guttenberg), acestea nu au fost rezultatul muncii unor persoane cu o pregătire științifico-tehnică realizată într-un sistem de învățământ organizat. Procesul privind înființarea instituțiilor de învățământ superior de profil ingineresc în Europa a fost influențat de invențiile și inovațiile revoluției industriale care au contribuit la apariția unei noi viziuni, dar și a unei noi mentalități cu privire la rolul științelor aplicate în societate, manifestându-se un puternic interes pentru organizarea învățământului tehnic superior. După înființarea unor școli superioare de profil tehnic la Paris în anul 1747, Berlin (Charlottenburg) în 1779, Budapesta (1782), Viena (1797); în prima jumătate a secolului XIX se vor constitui tot mai multe asemenea așezăminte universitare la Praga în 1803, la Neapole în Italia în 1811, Karlsruhe, München, Dresda, Stuttgart în perioada 1820 - 1830, la Londra în 1840, sub denumirea de *Școală de Ingineri*. În Elveția, la Zürich în 1855 se înființează *Școala Politehnică*, una dintre cele mai importante universități tehnice din lume dacă ne raportăm la numărul mare de absolvenți ai acestei politehnici care au fost laureați cu Premiul Nobel.

Dacă în Europa de Vest înființarea școlilor superioare tehnice a fost rezultatul dezvoltării industriei, al invențiilor și inovațiilor tehnice care au determinat revoluția industrială la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Moldova și Tara Românească apariția acestor școli trasează direcții de dezvoltare socio-economică ce trebuiau urmate de societatea aflată în plin proces de afirmare și emancipare. În Țările Române învățământul universitar de profil tehnic nu a atins dimensiunea celui din Europa Centrală și Occidentală, dar s-a încercat înființarea de instituții de învățământ superior care să se încadreze sistemului didactic european. Începuturile învățământului tehnico-științific se leagă de numele a două personalități ale culturii române: Gheorghe Lazăr în Tara Românească și Gheorghe Asachi în Moldova, care potrivit lui Nicolae Iorga erau călăuziți de ideea că „viitorul învățământului stă în științe și al doilea că aceste științe pot fi făcute atrăgătoare, interesante pentru nevoile țării, dând ca rezultat al lor pe acei ingineri hotarnici al căror nume apare ca o inovație franțuzească la sfârșitul secolului al XVIII-lea”⁴.

În Banat, cucerirea Timișoarei de către trupele imperiale ale contelui Eugeniu de Savoya în anul 1716 și instaurarea stăpânirii hasburgice au reprezentat pentru Timișoara începutul unei dezvoltări economice, demografice și nu în ultimul rând inaugurarea unei noi etape în sistemul educațional. Aceste direcții de dezvoltare au adus în atenția elitelor

⁴ Nicolae Iorga, *Introducerea științelor în învățământul superior*, București, 1919, p. 27

locale necesitatea constituirii unei instituții de învățământ superior care să asigure continuarea pregătirii tinerilor absolvenți de gimnazii și seminarii. Însă cu excepția Seminarium Cleri Juniores Diocesis Csanadiensis (Seminarul Teologic Superior), o instituție care pregătea preoți catolici pentru parohiile din Dioceza Cenadului înființat în anul 1806⁵ și a Institutului Universitar de Filozofie și Drept care a funcționat numai câțiva ani (1845-1850), până la înființarea Școlii Politehnice, capitala Banatului a fost lipsită de existența unei instituții de învățământ de rang superior.

La începutul secolului al XX-lea Timișoara îndeplinea toate condițiile materiale, sociale și culturale pentru fondarea unei instituții de învățământ care să stimuleze dezvoltarea zonei, aspecte sesizate și de oficialitățile orașului care au intensificat inițiativa către autoritățile decizionale din Budapesta pentru înființarea unei instituții superioare de învățământ, însă evoluția demersurilor pentru înființarea Politehnicii au fost întrerupte pentru o scurtă perioadă de evenimente cauzate de Marele Război. După terminarea primului război mondial elitele intelectuale din Banat vor continua demersurile pentru înființarea Politehnicii la Timișoara, de data aceasta către autoritățile românești.

În societatea românească, preocupări cu privire la reorganizarea învățământului tehnic au existat din primul deceniu al secolului XX, determinate de numeroasele descoperiri științifice ce au condus la soluționarea problemelor generate de industria vremii. Profesorul Dragomir Hurmuzescu în 1901, pornind de la exemplul Germaniei și Franței, insista cu privire la organizarea învățământului „cu mult mai practică”, adică „învățământul nostru universitar organizat în vederea îndoitului scop teoretic și practic, ar da roadele cele mai frumoase și cele mai folositoare. Dezvoltarea intelectuală nu este incompatibilă cu dibăcia în lucrările practice, ci din contră sunt două calități care se completează”⁶. Înainte de primul război mondial, dar și în perioada imediată încheierii acestuia, în România au existat două puncte de vedere cu privire la reorganizarea și dezvoltarea învățământului tehnic superior. Pe de o parte a fost concepția profesorilor de la institutele de științe aplicate de pe lângă Universități care considerau că în România se impunea a fi constituite institute tehnice universitare, după modelul francez, „cu anumite modificări cerute de cunoștințele și preciziunile tehnice pe care le comportă un astfel de

⁵ Vasile Rămneanțu, *Activitatea Primăriei Municipiului Timișoara în perioada 1919 – 1940*, ed. Mega, Cluj Napoca, 2015, p 465

⁶ Apud, Dr. Hurmuzescu, în Mihai Dorin (coord), *Politehnica Iașeană în dinamica modernizării României*, ed. Stef, Iași, 2006, p. 96

învățământ”⁷. Rolul acestor institute universitare tehnice era acela de a forma ingineri industriali cu o educație tehnică serioasă capabilă de a forma „un element de inițiativă și energie pentru progresul economic al țării”⁸.

Spre deosebire de profesorii facultăților de științe aplicate din cadrul universităților, inginerii politehniști aveau o altă viziune cu privire la restructurarea sistemului educațional tehnic superior. Punctul de vedere al acestora era acela de a concentra învățământul tehnic în politehnici, considerând totuși că universitățile pot să-și păstreze competențele de a realiza cursuri generale în domeniul științelor aplicate, însă nu pot să se preocupe și de transpunerea lor în practică. Astfel, aceștia introduceau conceptul educațional de „politehnică” așa cum era implementat în instituții similare din Europa, fiind o abordare nouă în domeniul educației și formării tehnice, deoarece pe lângă principiul formării teoretice, se puna accentul și pe formarea practică a viitorilor ingineri.

În cele din urmă, la 10 iunie 1920 a fost emis Decretul – Lege nr. 2521 din 10 iunie 1920⁹ după un proiect al profesorului politehnist Nicolae Vasilescu-Karpen care stipula că învățământul superior tehnic, se reorganizează prin școli politehnice, astfel că Școala Națională de Poduri și Șosele se transformă în Școala Politehnică din București, dar în cuprinsul actului normativ se preciza că „alte școli politehnice se vor putea înființa în alte orașe ale țării și vor fi organizate în mod analog cu aceea din București, ținând seama de circumstanțele și nevoile locale”.

Contextul apariției Decretului din 10 iunie 1920 conjugat cu acțiunile susținute ale oficialităților timișorene au condus la emiterea Decretului – Lege nr. 4822 semnat de Regele Ferdinand I la 11 noiembrie 1920, prin care „se aprobă înființarea pe ziua de 15 noiembrie 1920 a unei Școale Politehnice în Timișoara”, care va funcționa în conformitate cu prevederile Decretului – Lege nr. 2521 din 10 iunie 1920 privind organizarea învățământului tehnic superior din România¹⁰. Înființarea Școlii Politehnice din Timișoara a constituit pe de o parte un vechi deziderat al elitelor locale, iar pe de altă parte (împreună cu reorganizarea Școlii Naționale de Poduri și Șosele din București) răspunsul la noua cerință a societății de după 1918 și anume „nevoia de ingineri” care trebuiau să reprezinte factorul declanșator pentru reconstrucția societății și a țării de după război și nu în ultimul

⁷ Apud Stavri Cunescu, în Mihai Dorin (coord.), *Politehnica Ieșeană în dinamica modernizării României*, ed. Stef, Iași, 2006, p. 126

⁸ *Ibidem*, p. 127

⁹ Monitorul Oficial, partea I, nr. 61 din 19 iunie 1920, pp. 2111 – 2115

¹⁰ Monitorul Oficial nr. 61 din 19 iunie 1920 pp. 2111 – 2115. Decretul a fost publicat inițial în Monitorul Oficial nr. 57 din anul respectiv, dar „înserându-se cu erori în Monitorul Oficial nr. 57 se publică din nou” în Monitorul Oficial nr. 61

rând pentru recâștigarea economiei din „mâinile străinilor”. În perioada interbelică Statul a dorit să creeze o nouă elită tehnică pentru a înlocui în provinciile unite cu vechiul Regat elitele minorităților naționale și românizarea economiei prin plasarea în întreprinderi a noilor ingineri formați în școlile românești.

În ceea ce privește Școala Politehnică din Timișoara, aceasta și-a început activitatea cu următoarea „zestre”: 83 de studenți¹¹, 9 profesori desemnați printr-o decizie a Ministerului Lucrărilor Publice, 1 milion de lei reprezentând cheltuieli de „personal și materiale necesare până la 31 martie 1921”, credit deschis pe seama Ministerului Lucrărilor Publice¹² și două secțiuni de mecanică și electricitate, respectiv de mine și metalurgie. La deschiderea cursurilor din anul universitar 1921-1922, Traian Lalescu preciza că „ne-am limitat numai la două secțiuni din cauza greutăților pe cari le produce, mai ales timpurile de azi, desfășurarea dintr-o dată a unui program prea vast”. Cele două tipuri de greutăți identificate de profesorul Lalescu erau cele „materiale produse de înființarea simultană a unui număr prea mare de laboratoare și greutățile întâmpinate cu recrutarea judicioasă a unui personal format din specialiști destoinici în atâtea ramuri diferite”¹³. Consecința a fost că în primii ani de funcționare, Școala Politehnică din Timișoara s-a confruntat cu o dinamică mare de personal, numeroși candidați aplicând pentru ocuparea posturilor de asistenți universitari, șefi de lucrări sau de laborator. Dintre aceștia mulți considerau numirea într-un post de cadru didactic universitar „o trambulină” pentru propulsarea în funcții administrative mai bine remunerate și astfel demisionau după numai câteva luni de la numire. După prima promoție de absolvenți, conducerea școlii s-a orientat ca dintre studenții cu rezultate foarte bune, în paralel cu activitatea tehnică de la unitățile la care au fost repartizați, să fie cooptați și în corpul profesoral.

Pentru sistemul educațional superior din România ca de altfel pentru întreaga societate, perioada interbelică a fost caracterizată de instabilitate și incertitudini. Dovadă stă faptul că, din perspectivă politică, în intervalul 1920-1940 România a fost condusă de numai puțin de 20 de guverne (consilii de miniștri). Excepție nu a făcut „Universitatea” care s-a confruntat cu mișcări și proteste studențești de amploare, precum și cu multiple reorganizări ale sistemului educațional reflectate în actele normative emise în acest sens.

¹¹ *Ibidem*, f. 72

¹² *Ibidem*, f. 84

¹³ Anuarul Școlii Politehnice Timișoara, anul II, 1921-1922, Institutul de Arte Grafice „Cartea Românească” scursala Timișoara, 1922, p. 25

În această perioadă cele două școli politehnice de la Timișoara și București (mai puțin cea de la Iași care a fost fondată în intervalul 1937-1938) au fost puternic influențate de legile care le-au stabilit și ghidat activitatea. Decretul-Lege din anul 1920 care reglementa reorganizarea și funcționarea învățământului superior tehnic a așezat școlile politehnice sub tutela Ministerului Lucrărilor Publice, astfel că într-o primă etapă, acestea au fost considerate instituții superioare de pregătire profesională. Rezultatul a fost că o importantă perioadă de timp de aproape două decenii corpul universitarilor din universitățile „umanoare” a fost reticent în a recunoaște dreptul în exclusivitate al politehnicilor de a elibera diplome de ingineri. Marea depresiune economică din 1929-1933 a condus la un peisaj marcat de scăderea nivelului de trai și de imposibilitatea statului de a asigura locuri de muncă tinerilor ingineri, ceea ce a determinat profesorii Politehnicii din Timișoara să caute soluții pentru adaptarea școlii la noile realități prin înființarea de noi facultăți și prin introducerea unor discipline de studiu care să corespundă contextului economic. Criza economică a contribuit și la ideea că numai dezvoltarea învățământului tehnic superior poate produce redresarea economică a României. Nicolae Vasilescu-Karpen în cadrul simpozionului *Săptămâna culturii raționalizate*, din noiembrie 1930, considera că îndreptarea stării economice a țării nu se putea realiza decât prin dezvoltarea industriei, în condițiile în care economia României nu putea fi în continuare concentrată cu precădere în agricultură, deoarece această stare echivala cu o perpetuă inferioritate și dependență față de alte țări, iar în perspectivă însemna „pieirea”¹⁴. În a doua jumătate a deceniului trei din secolul XX, tot mai multe elite intelectuale au admis că între modernizarea economiei naționale și progresul învățământului tehnic superior exista o legătură inseparabilă, profesorul Constantin C. Teodorescu considerând că implicarea specialiștilor de sorginte tehnică în viața națiunii era „un imperativ de existență”¹⁵.

Din anul 1937 diplomele de inginer vor fi conferite exclusiv absolvenților de la politehnici, totuși cu o dispensă acordată universităților care puteau decerna titlul de „inginer” până în noiembrie 1938. Ezitarea universitarilor „umaniști” de a acorda credit total universităților tehnice în eliberarea diplomelor de inginer, se poate explica și prin faptul că la începutul perioadei interbelice populația României era puțin profesionalizată, agricultura continuând să fie ramura de bază a economiei, iar numărul locuitorilor care își desfășurau activitatea în această ramură era majoritar. Reforma agrară inițiată după primul

¹⁴ Mihai Dorin (coord.), *op. cit.*, p. 24

¹⁵ Constantin C. Teodorescu, *Între școală și viață*, în Buletinul AGIR, nr. XIX, 1937, p. 366

război mondial a avut ca efect „țărănizarea” agriculturii, deoarece s-a realizat un transfer al pământului din proprietatea marilor moșieri către micile gospodării¹⁶. Rezultatul a fost că în pofida dinamismului și a creșterii impresionante a multor ramuri din industrie¹⁷ structura economică și socială a României nu a suferit modificări majore: în 1939 continua să activeze în agricultură 78% din populația activă a țării și doar 10% era angrenată în producția industrială. Așadar, reticența universitarilor nu era determinată de neîncrederea în pregătirea și valoarea corpului universitarilor tehnici, ci mai degrabă de lipsa unui program coerent de dezvoltare economică a României și implicit de schimbare a structurii societății.

Instaurat la 10 februarie 1938, regimul de „dictatură regală” a lui Carol al II-lea a avut ca obiectiv remodelarea societății românești și profesionalizarea aparatului administrativ al statului. Printre instituțiile care trebuiau adaptate la noul regim în care „munca și meritul” să primeze se regăseau și universitățile. Prin Legea din 1938 privind raționalizarea învățământului superior, pentru o recrutare cât mai judicioasă a profesorilor, se introducea în instituțiile de învățământ superior ca și metodă de ocupare a unei catedre „concursul”. Această nouă metodă de recrutare a cadrelor didactice urmărea și o pregătire „mai serioasă” a studenților. În iunie 1940 este adoptat, după un proiect al omului politic Radu Portocală, *Codul funcționarilor publici*¹⁸, una dintre ultimile măsuri luate de regimul lui Carol al II-lea. Printre obiectivele acestei legi a fost armonizarea salariilor și reducerea numărului de funcționari care în 1940 reprezentau puțin peste 2% din populația țării. Acest act normativ introducea noțiunea de specialist, acea persoană „care a absolvit o școală de specialitate în directă legătură cu funcțiunea având și lucrări sau activitate de specialitatea funcțiunii”¹⁹. „Specialistul” putea fi numit „în ierarhia superioară direct până la gradul de șef de serviciu”²⁰. Prin această lege se intenționa eliminarea „sinecurei politicianiste” și promovarea profesioniștilor în aparatul birocratic al statului.

Viața studentească în perioada dintre cele două mari conflagrații mondiale a fost de asemenea influențată de schimbările aduse de „Marele Război” și de politicile educaționale

¹⁶ Vezi în acest sens analizele lui Virgil Madgearu, în *Agrarianism, capitalism, imperialism. Contribuții la studiul evoluției sociale românești*, ed. Economistul S.A, republicată în 1999 de ed. Dacia din Cluj Napoca

¹⁷ În perioada 1924-1928 creșterea producției în minerit a fost de 189%, iar în industria prelucrătoare de 188%, în industria petrolieră producția a crescut de la 968000 tone în 1918 la 5800000 în 1930. Pentru date suplimentare vezi și Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, ed. Corint, București, 2007, p. 361

¹⁸ Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 131 din 8 iunie 1940

¹⁹ *Ibidem*, p.2779

²⁰ *Ibidem*

pe care Statul a considerat să le implementeze. Deși vocațiile politice sunt mai puține și mai inconsistente printre studenții politehniști, ele nu au lipsit, înregistrându-se greve studentești, tulburări și atitudini îndreptate împotriva studenților de origine evreiască, revolte și revendicări. Protestele izbucnite la sfârșitul anului 1922 vor compromite anul universitar 1922-1923 și vor contribui la înființarea Uniunii Naționale a Studenților Creștini (UNSCR), o asociație cu un puternic caracter naționalist. Rolul acestui organism pentru apărarea intereselor studențimii va crește după organizarea primelor congrese studentești de la Iași în 1926 și Oradea din anul 1927. După acest din urmă congres, coroborat cu înființarea Legiunii Arhanghelului Mihail, asociațiile studenților vor fi acaparate tot mai mult de către mișcările politice naționaliste și antisemite. Deși după greva studentească de la sfârșitul anului 1922 a fost adoptat un regulament privind ordinea și disciplina studenților, abia în anul 1932 odată cu adoptarea *Legii Iorga* s-a acordat o atenție specială asociațiilor studențimii, stipulându-se că Senatul Universitar este singurul organism care autorizează formarea „asociațiunilor studentești”.

Declanșarea crizei economice din 1929 a generat scăderea nivelului de trai atât la nivelul studenților ca urmare a sporirii corpului studentesc în universități, cât și la cel al absolvenților, deoarece s-au confruntat cu un puternic „somaj intelectual”. Acest context a creat premisele favorabile ascensiunii Gărzii de Fier care în anii '30 va câștiga tot mai mulți adepti în rândul studenților Școlii Politehnice din Timișoara. Interzicerea studenților de a face parte din partide și asociații politice, de a participa la acțiuni și manifestări cu caracter politic prevăzută în *Legea privind completarea unor dispoziții din legea învățământului universitar* din 1937, este o dovadă că studențimea devenise o forță politică distinctă în peisajul societății românești, dar și că mișcarea legionară reușise să monopolizeze în mare parte acest segment important al cetății universitare. După instaurarea regimului de autoritate monarhică, regele Carol al-II-lea a urmărit să adopte măsuri care să conducă la disciplinarea studenților. În această direcție, este promulgată *Legea pentru înființarea Serviciului Social* din octombrie 1938 după un proiect al sociologului Dimitrie Gusti și al adeptilor acestuia Henri H. Sthal și Octavian Neamțu care institua obligativitatea „absolvenților de ambele sexe, ai universităților, ai școlilor și institutelor superioare sau speciale” de a presta „un stagiul de muncă culturală la sate”, iar „durata Serviciului social nu putea fi mai mare de un an”²¹. Această inițiativă și-a propus în subsidiar să anihileze

²¹ Constantin Hamangiu, *Codul General al României*, vol. XXVI, vol. II, 19382, Imprimeria Centrală, București, 1938, p. 2003

ideile legionare în rândul tineretului studențesc, însă a avut un efect contrar, deoarece s-a constatat că taberele regale de muncă se transformaseră în pepiniere pentru răspândirea doctrinei politice legionare, ceea ce a condus la suspendarea Serviciului Social după numai un an de zile²². Legea Serviciului Social a fost urmată la 1 noiembrie 1938 de promulgarea *Legii pentru modificarea și completarea legilor privitoare la învățământul superior și special în vederea raționalizării* care a reprezentat la rândul ei un deziderat pentru scoaterea corpului studențesc de sub influența legionarismului. Însă proiectul de inginerie socială inițiat după 1938 de Carol al II-lea se va sfârși în septembrie 1940 odată cu abdicarea acestuia, dar nici experiența legionară nu va mai dura decât până la sfârșitul lunii ianuarie 1941.

După 1944 lumea universitară și academică a fost printre cele dintâi vizate de așa zisele reforme ale noului regim politic și social ce se instaurează în România. Pentru subordonarea elitelor au fost emise legi care au permis îndepărtarea din rândul corpului didactic a unor profesori care au confirmat la catedră. Decizia de raționalizare a învățământului din 27 mai 1947 a permis „ieșirea la pensie” a unor cadre didactice valoroase care nu împliniseră vârsta de pensionare. În acest mod au fost pensionați profesorii politehniști Ovidiu Țino, Dion Mardan, Coloman Bakonyi și Ilie Popescu. Nu-i mai puțin adevărat că au existat astfel de precedente și în perioada interbelică, unele acte normative permițând „selecția” pe criterii politice. În anul 1937 autoritățile au interzis studenților orice activitate politică și au scos în afara legii organizațiile/asociațiile studențești, procedând inclusiv la exmatricularea din universități a unor tineri legionari și comuniști. „Răzbunarea” celor care au îmbrățișat convingerile legionare a venit peste puțin timp, în noiembrie 1940, când a fost adoptată legea de adaptare a învățământului superior la structura Statului Național Legionar. Această lege a declanșat o nouă acțiune de epurare pentru a fi înlăturați din universități acei profesori care au fost ostili Mișcării Legionare, cuvântul de ordine fiind „profesorii trebuie reeducați de proprii lor studenți”, pentru ca după înfrângerea rebeliunii legionare de la începutul anului 1941 să se producă noi destituiri și exmatriculări în rândul profesorilor și studenților.

Din anul 1945 regimul de „democrație populară” a înțeles că trebuie să utilizeze la maximum pârghiile de care dispunea pentru a schimba componența corpului didactic și condițiile de acces la educație. Începând cu 1947 ofensiva care a vizat profesorii și

²² Dragoș Sdrobiș, *Limitele meritocrației într-o societatea agrară: șomaj intelectual și radicalizarea politică a tineretului în România interbelică*, Iași, Ed. Polirom, 2015, p. 232

studentii, s-a materializat prin „comprimarea sau suprimarea posturilor și a persoanelor” rezultatul fiind că peste 500 de universitari și-au pierdut posturile, iar sistemul educațional din România a intrat într-o jumătate de secol de regim totalitar.

Sursele utilizate pentru realizarea acestei teze, au fost cu precădere documentele de arhivă, deoarece nu am dispus de foarte multe izvoare bibliografice axate strict pe tema mea de cercetare. Am avut șansa ca fondul arhivistic al Școlii Politehnice din Timișoara aflat în depozitele Arhivelor Naționale Timiș să se păstreze în condiții decente din punct de vedere al cantității unităților arhivistice, al calității și diversității informațiilor cuprinse în documentele respective, constituind baza întregului nostru demers, fiind instrumente primordiale ale investigației asupra corpului universitarilor și vieții studentești. Totodată, documentele din fondul arhivistic menționat ne-au oferit o imagine cuprinzătoare cu privire la dezvoltarea și evoluția structurală a Politehnicii. Documentele din fondurile de arhivă deținute de Arhivele Naționale ale României mi-au fost de un real folos în definitivarea cercetărilor mele. Fondurile *Ministerul Lucrărilor Publice și Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice* conțin documentele corespondenței dintre forul central și instituția timișoreană. Astfel am realizat imaginea de ansamblu, cea oficială, a Ministerelor coordonatoare, asupra învățământului tehnic superior, și în special relația pe care au întreținut-o cu Universitatea Politehnică din Timișoara. Nu în cele din urmă fondurile arhivistice create de instituțiile de ordine și siguranță publică mi-au oferit o imagine de ansamblu cu privire la modul în care studenții și profesorii militanți erau urmăriți de siguranță.

De asemenea sursele editate, cele memorialistice și presa interbelică au reprezentat un alt capitol al documentării mele, ca de altfel și Colecția Monitorului Oficial al României care m-a ghidat în cercetările mele cu privire la actele normative care au reglementat și au influențat învățământul tehnic superior.

În final considerăm că prin fondarea Școlii Politehnice, viața științifică în Timișoara și în întregul Banat, din perioada 1920-1947 s-a coagulat în jurul acestei instituții de învățământ de rang superior, constituind nucleul de formare al elitelor intelectuale cu precădere cele tehnice. Din punctul acesta de vedere, ancheta noastră științifică a abordat atât corpul universitar, dar și studenții care au frecventat în perioada demersului nostru Școala Politehnică. Opțiunea pentru acest tip de abordare a venit firesc, deoarece „în fond, calitatea acestora din urmă (n.n. a studenților) este indisolubil legată de calitatea universitarilor și a structurilor instituționale. Și ca în cazul oricărui angrenaj, se cuvine a

vedea nu doar ceea ce intră, dar și ce iese, precum și modul de funcționare al creuzetelor în care se plămădește elita”²³.

În pofida faptului că în ultimul timp istoriografia românească a fost îmbogățită cu suficiente studii, lucrări și volume care au tratat câmpul universitar, teza este și o propunere de analiză istorică a profesiei intelectuale sau a intelectualilor profesioniști din România interbelică pentru că încă este necesară o istorie a sistemului de învățământ superior tehnic.

²³ Lucian Nastașă, „*Suveranii*” *Universităților Românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, ed. Limes, Cluj Napoca, 2007, p. 11

Cuprins

1. INTRODUCERE	6
1.1 Istoriografie	7
1.2 Sursele lucrării	14
2. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR TEHNIC – IDEEA DE „POLITEHNICĂ” ÎN EUROPA SEC. XIX-XX	17
2.1. Necesitatea învățământului tehnic. Modele de Școli Politehnice în Europa	17
2.2. Incursiune privind învățământul tehnic în Țările Române	22
3. POLITEHNICA DIN TIMIȘOARA – NAȘTEREA UNEI INSTITUȚII DE RANG SUPERIOR	26
3.1. Încercări privind înființarea unei instituții de învățământ superior în Timișoara secolele XVIII - XIX	26
3.2. Demersuri privind înființarea Școlii Politehnice din Timișoara	29
3.3. Nașterea unei instituții de rang superior la Timișoara	31
4. CADRUL LEGISLATIV - IMPLICAȚII ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEHNIC SUPERIOR. POLITEHNICĂ VERSUS UNIVERSITATE	42
4.1. Repere legislative antebelice	42
4.2. Inițiative pentru reformarea învățământului tehnic superior. Decretul Lege pentru organizarea Școlilor Politehnice.....	43
4.3. Politehnică versus Universitate. Delimitarea competențelor educaționale	48
5. DEZVOLTAREA POLITEHNICII DIN PUNCT DE VEDERE STRUCTURAL (STRUCTURA ADMINISTRATIVĂ, EVOLUȚIE, CAMPUS UNIVERSITAR)	66
5.1. Începuturile activității. Pavilionul de mecanică și căminul studențesc	66
5.2. Laboratoare	76
5.3. Încercări privind înființarea de noi facultăți	81
5.4. Politehnica din Timișoara și Politehnica din București. Poziții contradictorii privind învățământul superior minier și metalurgic	89
6. CORPUL PROFESORAL AL ȘCOLII POLITEHNICE DIN TIMIȘOARA	92
6.1. Mecanisme de selecție a cadrelor didactice la Școala Politehnică din Timișoara	92
6.2. Recrutarea cadrelor didactice. Uzanțe	97
6.3. Elite reputaționale. Profesorii și activitatea științifică.....	132

6.3.1 Publicațiile științifice ale Școlii Politehnice din Timișoara	132
6.3.2. Profesorii – elitele intelectualității tehnice	134
7. VIAȚA STUDENȚEASCĂ.....	166
7.1. Studenți, absolvenți, activitatea și evoluția lor	166
7.2. Disciplinele de studiu. Dinamica și evoluția acestora	185
7.2.1 Marea depresiune economică și influențele asupra învățământului tehnic superior	191
7.3 Anul pregătitor. Practica studenților	195
7.4. Organizații și asociații studențești	198
7.3 Proteste și mișcări studențești în Timișoara	201
7.4.1 Studenții și Mișcarea Legionară	214
8. CONCLUZII	228
9. BIBLIOGRAFIE	234